

Teoria argumentacji prawniczej

ROBERT ALEXY

Teoria

argumentacji

prawniczej

przełożył BOGDAN BARAN

WARSZAWA 2021 • WYDAWNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

REDAKCJA NAUKOWA dr Agata Czarnecka
REDAKTOR PROWADZĄCY Krzysztof Budziło
REDAKCJA I KOREKTA Biblioteka i Wydawnictwo Trybunału Konstytucyjnego
PROJEKT TYPOGRAFICZNY Tomasz Smółka · studioformat.pl
RECENZENT dr hab. Karol Dobrzeński prof. UMK

Robert Alexy, Theorie der juristischen Argumentation: Die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung © 2019

© Suhrkamp Verlag Verlag Frankfurt am Main 1978.
All rights reserved by and controlled Through Thought Suhrkamp Verlag Berlin

Copyright by Trybunał Konstytucyjny, Warszawa 2021

ISBN 978-83-962613-1-1

WYDAWCA Trybunał Konstytucyjny
00-918 Warszawa, Al. J.Ch. Szucha 12a, www.trybunal.gov.pl

SKŁAD, DRUK I OPRAWA Studio Format, Solna 4/9, 20-021 Lublin, studioformat.pl

Spis treści

Przedmowa	13
Przedmowa do wydania drugiego	15
Wykaz stosowanych symboli	17
Wprowadzenie	19
1. Problem uzasadniania wyroków prawnych	19
2. Podstawowa idea tego badania	31
3. Wyodrębnienie topiki	37
4. Ocena niezbędności teorii racjonalnej argumentacji prawniczej we współczesnej dyskusji o metodach	40
A. O NIEKTÓRYCH TEORIACH DYSKURSU PRAKTYCZNEGO	
ROZDZIAŁ I	
Dyskurs praktyczny w etyce analitycznej	47
1. Naturalizm i intuicjonizm	48
1.1. Naturalizm	49
1.2. Intuicjonizm	52
2. Emotywizm	53

3. Praktyczny dyskurs jako czynność kierowana regułami	62
3.1. Podstawy w filozofii języka: Wittgenstein i Austin	62
3.1.1. Wittgensteina pojęcie gry językowej	63
3.1.2. Austina teoria aktów mowy	68
3.2. Teoria Hare'a	72
3.2.1. Hare'a teoria języka moralności	73
3.2.2. Hare'a teoria argumentacji moralnej	79
3.2.3. O krytyce Hare'a teorii argumentacji moralnej	92
3.3. Teoria Toulmina	94
3.3.1. Funkcja etyki	94
3.3.2. Toulmina analiza argumentacji moralnej	96
3.3.3. Toulmina ogólna teoria argumentacji	98
3.3.4. Problemy z teorią Toulmina	102
3.3.5. Precyzacje terminologiczne	106
3.4. Teoria Baiera	107
3.4.1. Baiera analiza argumentacji moralnej	107
3.4.2. Perspektywa moralna	109
3.4.3. Krytyka teorii Baiera	113
4. Niektóre wyniki pośrednie	114

ROZDZIAŁ II

Habermasa konsensualna teoria prawdy	117
1. Habermasa krytyka korespondencyjnej teorii prawdy	118
2. Związek teorii aktów mowy z teorią prawdy	120
3. Rozróżnienie działania i dyskursu	121
4. Uprawomocnienie wypowiedzi normatywnych	123
5. Logika dyskursu	127
6. Idealna sytuacja rozmowy	134
7. Krytyczne omówienie teorii Habermasa	139

ROZDZIAŁ III

Teoria praktycznej narady w ujęciu szkoły erlangenkiej	153
1. Program metody konstrukcyjnej	153
2. Cel zakładany w etyce konstrukcyjnej	155

3. Zasady etyki konstrukcyjnej	157
4. Geneza krytyczna systemów norm	163
5. Do zapamiętania	167

ROZDZIAŁ IV

Chaima Perelmana teoria argumentacji	169

1. Teoria argumentacji jako pewna (w szerszym sensie) teoria logiczna	170
2. Argumentacja jako funkcja audytorium	171
3. Dowód a argumentacja	172
4. Pojęcie uniwersalnego audytorium	174
5. Namawianie i przekonywanie	178
6. Perelmana analiza struktury argumentacji	178
7. Racjonalność argumentacji	182
8. Do zapamiętania	186

B. ZARYS TEORII OGÓLNEGO RACJONALNEGO DYSKURSU PRAKTYCZNEGO

1. O problemie uzasadnienia wypowiedzi normatywnych	191
2. Możliwe teorie dyskursu	194
3. Uzasadnienie reguł dyskursu	194
4. Reguły i formy ogólnego praktycznego dyskursu	201
4.1. Reguły podstawowe	202
4.2. Reguły rozumu	204
4.3. Reguły ciężaru argumentacji	208
4.4. Formy argumentu	210
4.5. Reguły uzasadniania	214
4.6. Reguły przejścia	218
5. Granice ogólnego dyskursu praktycznego	219

C. TEORIA ARGUMENTACJI PRAWNICZEJ

ROZDZIAŁ I

Dyskurs prawniczy jako szczególny przypadek ogólnego dyskursu praktycznego 223

1. Rodzaje dyskusji prawniczych 223
2. Teza o szczególnym przypadku 225
3. Przejście do teorii argumentacji prawniczej 231

ROZDZIAŁ II

Zarys teorii argumentacji prawniczej 233

1. Uprawomocnienie wewnętrzne 233
2. Uprawomocnienie zewnętrzne 242
 - 2.1. Sześć grup reguł i form uprawomocnienia zewnętrznego 243
 - 2.2. O argumentacji empirycznej 244
 - 2.3. Kanony wykładni 246
 - 2.3.1. O poszczególnych formach argumentacji 247
 - 2.3.2. Rola kanonów w dyskursie prawniczym 255
 - 2.4. Argumentacja dogmatyczna 261
 - 2.4.1. O pojęciu dogmatyki prawniczej 261
 - 2.4.2. Zdania dogmatyki prawniczej 267
 - 2.4.3. Stosowanie zdań dogmatycznych 271
 - 2.4.4. Uzasadnienie i weryfikacja zdań dogmatycznych 272
 - 2.4.5. Funkcje dogmatyki 276
 - 2.4.6. Argumentacja dogmatyczna i ogólna praktyczna 282
 - 2.5. O korzystaniu z precedensów 283
 - 2.5.1. Reguła ciężaru argumentacji 284
 - 2.5.2. Korzystanie z precedensów
i argumentacja prawnicza 287
 - 2.6. O stosowaniu specjalnych prawniczych form argumentu 288
 - 2.7. O roli ogólnych praktycznych argumentów
w dyskursie prawniczym 293

ROZDZIAŁ III

Dyskurs prawniczy a ogólny dyskurs praktyczny	295
1. Wymagalność dyskursu prawniczego na gruncie natury ogólnego praktycznego dyskursu	295
2. Częściowa zgodność pod względem aspiracji do słuszności	297
3. Strukturalna zgodność reguł i form dyskursu prawniczego z regułami i formami ogólnego praktycznego dyskursu	298
4. Wymóg ogólnej praktycznej argumentacji w ramach argumentacji prawniczej	300
5. Granice i konieczność teorii racjonalnego dyskursu prawniczego	301

DODATEK

Tabela opracowanych reguł i form	305
I. Reguły i formy ogólnego dyskursu praktycznego	305
1. Reguły podstawowe	305
2. Reguły rozumu	306
3. Reguły ciężaru argumentacji	306
4. Formy argumentu	307
5. Reguły uzasadniania	307
6. Reguły przejścia	308
II. Reguły i formy dyskursu prawniczego	308
1. Reguły i formy uprawomocnienia wewnętrznego	308
1.1. Formy	308
1.1.1. Najprostsza forma	308
1.1.2. Najogólniejsza forma	308
1.2. Reguły	309
2. Reguły i formy uprawomocnienia zewnętrznego	309
2.1. Reguły i formy argumentacji empirycznej	309
2.2. Reguły i formy wykładni	309
2.2.1. Formy wykładni semantycznej	309
2.2.2. Formy wykładni genetycznej	310

2.2.3. Podstawowa forma wykładni teleologicznej	310
2.2.4. Form historycznej, porównawczej ani systematycznej wykładni nie opracowano	310
2.2.5. Reguły	310
2.3. Reguły argumentacji dogmatycznej	311
2.4. Najogólniejsze reguły korzystania z prejudycji	311
2.5. Specjalne prawnicze formy argumentu	311
2.5.1. Formy	311
2.5.2. Reguła	311
Posłowie (1991): odpowiedź niektórym krytykom	313
I. Proceduralna koncepcja praktycznej słuszności	313
1. Dyskurs i dobre racje	313
2. Niezbędność komunikacji	317
3. Procedura a słuszność	322
a) Pojęcie i kryterium słuszności	322
b) Dyskurs idealny	323
c) Rzeczywiste dyskursy	326
4. O uzasadnieniu reguł dyskursu	327
II. Teza o szczególnym przypadku	334
1. Argumentacja prawnicza jako dyskurs praktyczny	335
a) Argumentacja prawnicza a kwestie praktyczne	335
b) Aspiracja do słuszności	336
c) Granice dyskursu prawniczego	337
2. Praktyczny dyskurs i postępowanie sądowe	341
Bibliografia	343
Indeks osób	361
Indeks rzeczowy	365